

DINAMIČNA I STATIČNA PROSTORNA ZNAČENJA PRIJEDLOGA *u* I *na* U NASTAVI RUSKOG JEZIKA ZA AKADEMSKE POTREBE. PRIMJERI IZ NASTAVNE PRAKSE

STRUČNI RAD / PROFESSIONAL PAPER

Sanja Veršić

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Centar za strane jezike, Zagreb, Hrvatska
sversic@ffzg.hr

Sažetak

U radu se razmatraju dinamična i statična prostorna značenja prijedloga *u* i *na* u nastavi ruskoga kao stranog jezika za akademske potrebe, odnosno pri poučavanju ruskog jezika na A1 razini. U hrvatskome, koji, kao i ruski, pripada skupini flektivnih, sintetičkih jezika, postoje sličnosti u izražavanju dinamičnih i statičnih prostornih značenja, što studentima olakšava usvajanje jezika na početnoj razini: za izražavanje cilja kretanja – kao odgovor na priložno pitanje *Kyda?* (*Kamo?*) – upotrebljavaju se imenice u akuzativu, a za izražavanje statičnih prostornih značenja – kao odgovor na priložno pitanje *Γðe?* (*Gdje?*) – imenice u lokativu. Uočeno je da velik broj studenata koji usvajaju ruski jezik za akademske potrebe, odnosno ruski jezik na A1 razini, ne obraća pozornost na razliku između priloga mjesta i priloga cilja kretanja. U radu se analiziraju tipične pogreške i poteškoće studenata u razlikovanju padeža kojima se izražava “kretanje” i “mirovanje na mjestu”. U studentskoj komunikaciji često se može čuti *Gdje ideš?* ili *Dođi ovdje!*. Sami govornici ruskog jezika jasno razlikuju “kretanje” od “mirovanja na mjestu”. Usvajanje prostornih priloga uz pripadajuće padeže u ruskom jeziku može u tom smislu biti poticajem studentima za samoispravak u materinskom jeziku, jer učenjem stranog jezika studenti uče i o svom jeziku. Zaključak se temelji na opažanjima u nastavi ruskog jezika – u usmenim vježbama i analizi studentskih pisanih radova – tijekom više akademskih godina. Time se potvrđuje važnost kontrastivnog pristupa u poučavanju ruskoga kao drugog stranog jezika.

Ključne riječi: dinamična i statična prostorna značenja prijedloga *u* i *na* u ruskome, hrvatski jezik, kretanje i položaj subjekta u prostoru, prilozi mjesta i cilja kretanja, ruski kao strani jezik u studentskoj nastavi

1. UVOD

U okviru nastave stranih jezika struke i jezika za akademske potrebe, koju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu organizira Centar za strane jezike, studenti prijediplomskog i diplomskog studija imaju mogućnost odabrati i *Ruski jezik* kao

kolegij obvezne izbornosti ili kao izborni kolegij. Kolegij upisuju i studenti unutar nefiloloških studijskih programa i studenti neofiloloških grupa, među kojima su studenti koji studiraju neki slavenski jezik.

Na prvoj godini učenja kolegij *Ruski jezik za akademske potrebe 1 i 2* – po novom programu *Ruski jezik 1 i 2 – razina A1* – upisuju studenti koji ranije nisu učili ovaj slavenski jezik ili imaju samo osnovno predznanje (npr. poznavanje ćirilčnih slova, vladanje osnovnim vokabularom). Tijekom studija studenti imaju mogućnost unutar izbora kolegija stranih jezika nastaviti učenje ruskoga na A2 razini. Novim je programom predviđena i treća godina učenja jezika za akademske potrebe na B1 razini: – *Ruski jezik za akademske potrebe 1 i 2 – razina B1*. Kolegij upisuju studenti koji su već ovladali leksičko-gramatičkim strukturama koje se usvajaju na prethodnim razinama, uključujući gerundske i participske konstrukcije, ili studenti koji kolegij pohađaju prvi put, a već vladaju jezikom na toj razini.

Najčešći razlozi upisa kolegija na A1 i A2 razini koje studenti navode jesu, na prvoj godini učenja, upoznavanje s ruskom kulturom i običajima, ovladavanje jezikom s ciljem čitanja književnih tekstova na ruskome, a na drugoj godini učenja – daljnje usvajanje i produbljivanje leksičkih i gramatičkih znanja te samostalno korištenje literature na ruskome. Na trećoj godini učenja ruskoga kao stranog jezika za akademske potrebe studenti, nakon što su ovladali sintaktičkim odnosima unutar rečenice, uključujući gerundske i participske konstrukcije (karakteristične za pisane tekstove znanstvenog, publicističkog i drugih funkcionalnih stilova), čitaju autentične tekstove usvajajući vokabular na akademskoj razini, razvijaju strategije čitanja i kritičko mišljenje te uče pisati sažetak i esej i sudjelovati u diskusijama i usmenim izlaganjima na zadanu temu.

Ruski jezik uči se od početka: studenti usvajaju pravila o izgovoru glasova i riječi, pravila o pisanju riječi, sklonidbu imenica, pridjeva i zamjenica, vremenske i načinske priloge, prošlo, sadašnje i složeno buduće vrijeme glagola. Na prvoj godini usvaja se i posebna upotreba osnovnih glagola kretanja (glagolski parovi *идти / ходить* i *ехать / ездить*) u značenju *ići* (*kamo pješice*), odnosno *ići* (*prijevoznim sredstvom*) i *odlaziti* (*kamo*) ili *posjećivati* (*što*), *putovati*, ovisno o učestalosti radnje.

U radu se analiziraju tipične pogreške i poteškoće studentata početne A1 razine pri razlikovanju dinamičnih i statičnih prostornih značenja prijedloga *u* i *na* u ruskom jeziku. U pogledu prostornih značenja danih prijedloga poteškoće se uočavaju i u studenata na drugoj godini učenja, odnosno A2 razini. Na toj razini studenti usvajaju glagole kojima se izražava položaj predmeta u prostoru i rukovanje predmetom u prostoru.

Cilj je rada ukazati na izazov koji studentima predstavlja izražavanje prostornih značenja u ruskome i na mogućnosti – u kontrastivnom pristupu u odnosu prema hrvatskome – ispravljanja pogrešaka. Studenti se, u pogledu danih značenja, na taj način potiču kako na samoispravljanje u usmenoj produkciji na nastavi tako i na samoispravljanje u materinskom jeziku.

2. KAMO? I GDJE? – KRETANJE I POLOŽAJ SUBJEKTA U PROSTORU

Radi jasnijeg uočavanja razlika prikladno je usporediti slavenske jezike s drugim jezicima, na primjer s talijanskim i engleskim. Nastavu ruskoga kao izbornog jezika imaju priliku pohađati i strani studenti na razmjeni u sklopu Erasmus programa studentske mobilnosti, među kojima su i talijanski i engleski govornici. Zapažanja proizlaze iz nastavne prakse, rada sa studentima u nastavi ruskog jezika za akademske potrebe tijekom više akademskih godina, na temelju usmenih vježbi i studentskih pisanih zadataka.

U slavenskim jezicima, za razliku od primjerice romanskih, postoji razlika između "mirovanja na mjestu", "statičnosti" i "kretanja prema cilju"; ona je razvidna u upotrebi ruskog prijedloga *в* i hrvatskoga *у* te ruskoga *на* i hrvatskoga *на*, odnosno u upotrebi glagola s rekcijom u lokativu ili akuzativu. Evo nekoliko primjera:

быть где? – быть на факультете, в школе
biti gdje? – na fakultetu, u školi

находиться где? – находиться в аудитории
nalaziti se gdje? – u predavaonici

идти куда? – идти на факультет, в школу
ići kamo? – na fakultet, u školu

идти куда? – идти в аудиторию
ići kamo? – u predavaonicu

Na slici 1 prikazuje se kontrastivna upotreba prijedloga *у* u kontekstu kretanja i odsutnosti kretanja.

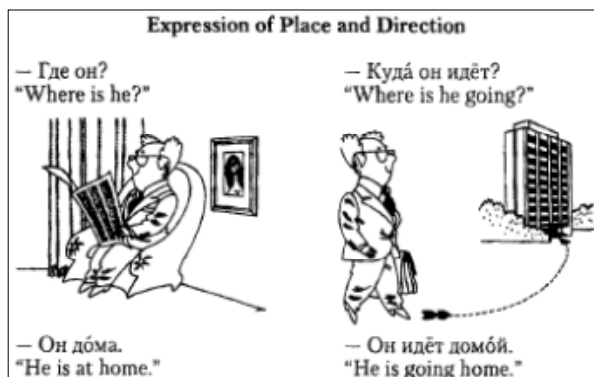

Slika 1. Primjer kojim se ilustrira razlika između priložnih pitanja *Gdje?* i *Kamo?*

Izvor: Mozelova, Irina. 2016. *Russkij souvenir 1* (str. 126). Russkij jazyk. Kursy. Moskva.

Na slici 2 prikazan je primjer kojim se ilustrira razlika u odgovorima u različitim situacijama. Na ruskome i hrvatskome postavljaju se ista pitanja: *Он где?* – *Gdje je on?* i *Куда идёт?* – *Kamo ide?*; "mirovanje na mjestu" koje se izriče lokativom razlikuje

se od "kretanja u prostoru", odnosno cilja kretanja koji se izriče akuzativom: on je *kod kuće* i on ide *kući* koji su ilustrirani primjerima na slici 2. Između hrvatskoga i ruskoga postoji analogija – oba su jezika sintetička, flektivna. Na temelju strukturnih sličnosti pretpostavlja se da će hrvatski studenti s lakoćom usvojiti upotrebu lokativa i akuzativa za izražavanje prostornih odnosa jer njima već vladaju u svome jeziku.

Slika 2. Primjer kojim se ilustriraju položaj i kretanje subjekta u prostoru

Izvor: Ovsienko, Jurij. 2007. *Russkij jazyk dlja načinajuščih*. Kniga 1 (str. 104). Russkij jazyk. Kursy. Moskva.

Za razliku od slavenskih jezika, koji pripadaju skupini sintetičkih jezika sa sklonidbom imenica, romanski jezici, na primjer, pripadaju skupini analitičkih jezika, u kojima se gramatički odnosi i značenja izražavaju pomoću članova i prijedloga. U talijanskome ulogu padežnih nastavaka imaju prijedlozi, odnosno padežni prijedlozi (prijedlozi s članom). Tako u talijanskome, primjerice, ako nedostaje kontekst, tj. glagol (*essere* – biti ili *andare* – ići), iz samog talijanskog (padežnog) prijedloga nije razvidna razlika između kretanja i položaja (mjesta) u odgovoru na priložno pitanje *Dove?* (isti oblik priloga označava i mjesto i cilj kretanja, kretanje prema mjestu):

быть где? – быть на факультете, в школе
essere dove? – alla facoltà, a scuola

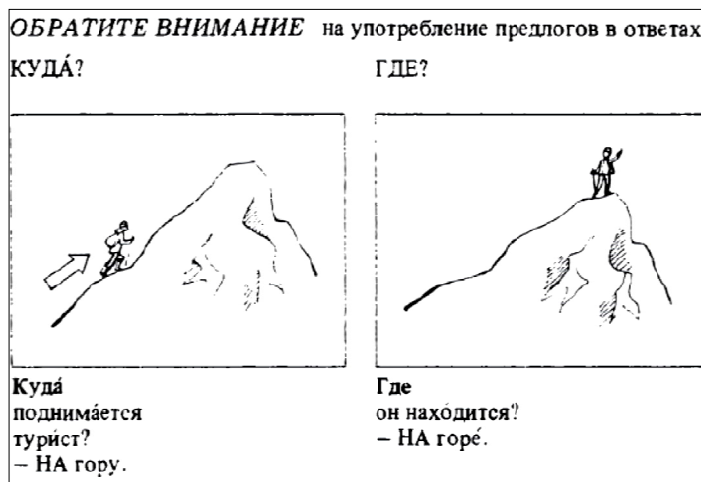
находиться где? – находиться в аудитории
trovarsi dove? – in aula

идти куда? – идти на факультет, в школу
andare dove? – alla facoltà, a scuola
идти куда? – идти в аудиторию
andare dove? – in aula

S obzirom na to da je, primjerice, u talijanskome *alla facoltà, a scuola, in aula, sulla montagna* odgovor na jedno isto priložno pitanje *Dove?* (u značenju *Где?* i *Куда?*),

primjećuje se da, za razliku od hrvatskih studenata, talijanski studenti na studentskoj razmjeni koji uče hrvatski ili slavenske jezike obraćaju veću pozornost na razliku u značenju ruskih nastavaka u lokativu i akuzativu uz prijedloge *u* ili *na* (Slika 3): *Kamo se izletnik penje?* (*Dove* sta salendo l'escursionista? *Sulla* montagna.) i *Gdje se nalazi?* (*Dove* si trova? *Sulla* montagna). Iz ovakvih je kontrastivnih primjera razvidno da studenti (govornici neslavenskih jezika i govornici hrvatskoga) različito pristupaju pojmovima "mjesta" i "cilja", što je potrebno uzeti u obzir pri planiranju nastavnih aktivnosti u studentskoj grupi koja je jezično heterogena.

Na slici 3 prikazana je kontrastivna razlika u upotrebi prijedloga *na* u akuzativnom i lokativnom značenju.

Slika 3. Primjer kojim se ilustriraju dinamična i statična prostorna značenja

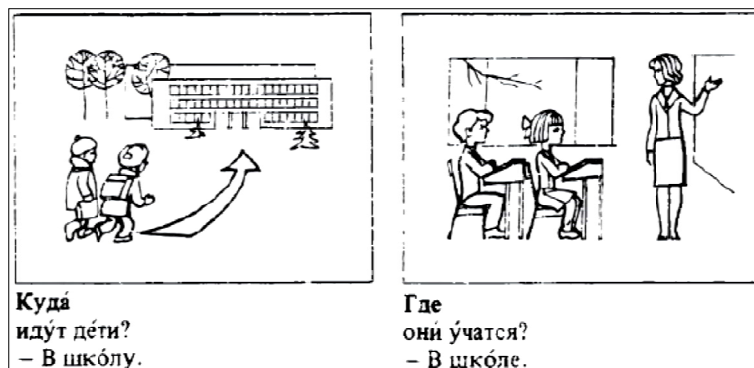
Izvor: Pehlivanova, Kira; Lebedeva, Marina. 1989. *Grammatika russkogo jazyka v ilustracijah* (str. 93). Russkij jazyk. Moskva.

To se zapažanje odnosi i na studente kojima je materinski jezik engleski i koji uče ruski ili hrvatski kao jedan od slavenskih jezika te unutar Erasmus programa pohađaju kolegij. U engleskome na priložno pitanje *Where* (u značenju *Где?* i *Куда?*) u odgovoru postoji razlika u upotrebi prijedloga: (*to be*) *at the faculty, in Croatia* (*быть где?*) i (*to go*) *to the faculty, to Croatia* (*идти куда?*); prijedlogom *to* ukazuje se na kretanje prema cilju (mjestu), a prijedlogom *at / in* – na mjesto na kojem se nešto događa ili nalazi (Slika 4).

идти куда? – *идти в школу*
to go where? – *to school*

быть где? – *быть в школе*
to be where? – *at school / in the classroom*

Na slici 4 prikazana je kontrastivna razlika u upotrebi prijedloga *u* u akuzativnom i lokativnom značenju.

Slika 4. Primjer kojim se ilustriraju dinamična i statična prostorna značenja

Izvor: Pehlivanova, Kira; Lebedeva, Marina. 1989. *Grammatika ruskogo jazyka v illjustracijah* (str. 93). Russkij jazyk. Moskva.

U hrvatskom jeziku postoji sličnost s ruskim u izražavanju dinamičnih i statičnih prostornih značenja: za cilj kretanja (kao odgovor na priložno pitanje *Kamo?*) upotrebljavaju se imenice u akuzativu, a za odsutnost kretanja, tj. mirovanje na mjestu (kao odgovor na priložno pitanje *Gdje?*) imenice u lokativu. Akuzativni oblici u ruskome odgovaraju akuzativnim oblicima u hrvatskome: u muškom i srednjem rodu – u imenica koje znače što neživo – akuzativ je jednak nominativu, a u ženskom rodu u imenica na *-a* nastavak je i u hrvatskome i u ruskome –*u*, dok imenice ženskog roda koje u nominativu jednine imaju nulti nastavak (završavaju suglasnikom s mekim znakom u ruskome) imaju jednake oblike za nominativ i akuzativ jednine (Poljanec 2013). Navedimo nekoliko primjera:

Muški rod:

Вы идёте в город.

Vy iděte v gorod.

Idete u grad.

Вы идёте на факультет.

Vy iděte na fakul'tet.

Idete na fakultet.

Srednji rod:

Вы идёте на место (встречи). *Vy iděte na mesto (vstreči).* Idete na mjesto (susreta).

Вы идёте в кино.

Vy iděte v kino.

Idete u kino.

Ženski rod:

Вы идёте в школу.

Vy iděte v školu.

Idete u školu.

Вы идёте в аудиторию.

Vy iděte v auditoriju.

Idete u predavaonicu.

Вы идёте в мечеть.

Vy iděte v mečet'.

Idete u džamiju.

Lokativ se određuje kao padež koji "znači mirovanje u mjestu i vremenu, mjesto gdje se što zbiva, gdje se stoji, boravi, miruje..." (Hrvatska gramatika 2005: 102). Lokativni nastavci u ruskome razlikuju se od nastavaka u hrvatskome jeziku. Na primjer:

Muški rod:

Мы в городе.

My v gorode.

Mi smo u gradu.

Мы на факультете.

My na fakul'tete.

Mi smo na fakultetu.

Мы в центре.

My v centre.

Mi smo u centru.

Srednji rod:

Мы на месте (встречи).

My na meste (vstreči). Mi smo na mjestu (susreta).

Мы в кино.

My v kino.

Mi smo u kinu.

Ženski rod:

Мы в школе.

My v škole.

Mi smo u školi.

Мы в аудитории.

My v auditorii.

Mi smo u predavaonici.

Premda se "kategorija prostora u jezicima nije morfologizirala" u smislu "posebne gramatičke kategorije ni na razini oblika riječi ni na razini vrsta riječi" jer se "prostorna značenja izražavaju morfosintaktički... ili sintaktički", svakako se može govoriti o "gramatici prostora", pođe li se od pretpostavke da je "kategorija prostora najvažnija jezična kategorija uopće" (Pranjeković 2009). Kontrastivni pristup pokazuje se korisnim u početnom poučavanju ruskog jezika. Brojnim primjerima studentima se nastoji osvijestiti razlika između statičnih i dinamičnih prostornih značenja prijedloga *u* i *na*.

3. ORIJENTIRANJE SUBJEKTA U PROSTORU

U vezi s izražavanjem prostornih značenja prijedložno-padežnim izrazima, na nastavi se posebna pozornost pridaje prostornim priložima. Uočava se da velik dio studenata na prvoj godini kolegija na kojoj se uči razlika između lokativa i akuzativa kojima se izražava "mirovanje na mjestu" i "kretanje prema cilju" ne osjeća tu razliku u hrvatskom jeziku. Nepridavanje pozornosti padežima, odnosno njihovim prostornim značenjima moglo bi se razumjeti u govornika neslavenskih jezika, primjerice u talijanskih studenata na kolegiju, zato što u talijanskome razlika nije razvidna u samom priložnom pitanju *dove* kojim se izražavaju i mjesto i cilj kretanja. U talijanskome jeziku u prilogu *qui* sadržana su značenja *ovdje* i *ovamo* (*Sono qui; Vieni qui!*). U engleskome su ona sadržana u prilogu *here* (*I am here; Come here!*). Međutim, kao što smo već naveli, strani studenti za razliku od hrvatskih ostavljaju dojam da razlikuju lokativne i akuzativne oblike.

U studentskoj je komunikaciji primjetna česta upotreba upitnog priloga *gdje* umjesto *kamo* u izražavanju prostornih odnosa, što ukazuje na to da studenti ne obraćaju pozornost na razliku između dinamičnih i statičnih prostornih značenja. U ruskom i hrvatskom jeziku primjenjuju se ista pravila upotrebe priloga u lokativnom i akuzativnom značenju:

Куда идёшь? Иди сюда!
Kamo ideš? Dođi *ovamo*!

Где? – Здесь. / Там.
Gdje? – *Ovdje. / Ondje.*

Куда? – Сюда. / Туда.
Kamo? – *Ovamo. / Tamo, onamo.*

Usvajanje upotrebe samih prijedloga *u* i *na* u prostornim prijedložnim izrazima studentima je u pravilu jednostavno, s obzirom na to da između ruskog i hrvatskog jezika postoji niz podudarnosti, na primjer: *на факультет* (*na fakultet*), *на факультете* (*na fakultetu*); *на почту* (*na poštu*), *на почте* (*na pošti*); *в банк* (*u banku*), *в банке* (*u banci*); *в институт* (*u institut*), *в институте* (*u institutu*). Primjere u kojima se upotreba prijedloga *u* i *na* u ruskome i hrvatskome ne podudara studenti također s lakoćom usvajaju: *в бассейн* (*na bazen*), *в бассейне* (*na bazenu*); *на дискотеку* (*u diskoteku*), *на дискотеке* (*u diskoteci*); *в Университет...* (*na Sveučilište...*), *в Университете...* (*na Sveučilištu...*) i slično.

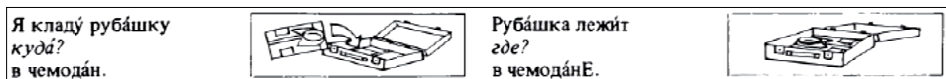
U ruskome priložna riječ *Куда?* osim *Kamo?* znači i *Kuda?* (*Kojim putem?*), tj. označuje i smjer (put) kretanja, na primjer *кроз шumu* (*šumom*), *преко моста*. Za kretanje u prostoru, odnosno kretanje u smjeru odredišta u ruskom jeziku se upotrebljavaju i drugi prijedlozi s akuzativom, primjerice *через* i *сквозь* u značenju *преко*, *кроз*: *через поле* (*preko polja*), *через мост* (*preko mosta*), *сквозь роуцу* (*kroz šumicu*).

Različitim kontrastivnim usporedbama i primjerima koje navode iz vlastita iskustva studenti se u usmenoj produkciji potiču na uočavanje sličnosti i razlika u hrvatskome i ruskome, a time ujedno i na samoispravljanje.

4. POLOŽAJ PREDMETA (OBJEKTA) I RUKOVANJE PREDMETOM (OBJEKTOM) U PROSTORU

Nakon razmatranja prijedložno-padežnih izraza kojima se izražava položaj i kretanje subjekta u prostoru, razmatraju se glagoli kojima se označava položaj predmeta u prostoru i rukovanje predmetom u prostoru. To su parovi glagola (prema svršenom /

nesvršenom vidu) koji se usvajaju na drugoj godini učenja ruskoga kao stranog jezika: glagoli *поставить* / *ставить*, *положить* / *класть*, *повесить* / *вешать* (куда?) i glagoli *стоять*, *лежать*, *висеть* (где?). Značenja svršenih glagola danih parova jesu: *staviti kamo*, *положить kamo*, *objesiti na/o što*, koji su u ruskome “glagoly dinamiki” (глаголы динамики), i *biti gdje* ili *stajati*, *ležati*, *visjeti gdje*, koji su “glagoly statiki” (глаголы статики) i označavaju “biti u nekom položaju”. Ti se glagoli, s obzirom na njihova statična i dinamična značenja, usvajaju kontrastivno. U ruskim se udžbenicima i gramatikama primjeri akuzativne i lokativne rekcije uvijek prikazuju usporedno, na primjer: “Stavljam košulju *kamo?* u kovčeg.” i “Košulja je *gdje?* u kovčegu.” (Slika 5).

Slika 5. Primjer akuzativne i lokativne rekcije

Izvor: Pehlivanova, Kira; Lebedeva, Marina. 1989. *Grammatika russkogo jazyka v ilustracijah* (str. 57). Russkij jazyk. Moskva.

Glagoli kojima se izriče mirovanje – “glagoli stanja” ili “stativni glagoli” označavaju “proces u kojem se ništa ne radi niti se zbiva, nego je taj proces stanje u kojem se netko ili nešto nalazi” (*Hrvatska gramatika* 2005: 223). U velikom broju ruskih gramatika i udžbenika uz objašnjenja danih glagola ili uz tekstove (situacije) nalazimo crteže i ilustracije koje olakšavaju kontekstualnu upotrebu glagola. Vizualni prikaz važan je element ne samo ruskih gramatika i udžbenika nego i rječnika. Tako su, primjerice, u *Slikovno-situacijskom rječniku ruskog jezika* (*Kartinno-situativnyj slovar' russkogo jazyka*) sve riječi, uključujući i prijedloge i priloge, popraćene slikom i tekstom: prilog *сюда* (ovamo) objašnjen je, na primjer, situacijom u kojoj se pokazuje (gestom, strelicom) kamo staviti ormar (Slika 6).

Slika 6. Primjer objašnjenja priloga *сюда* (ovamo)

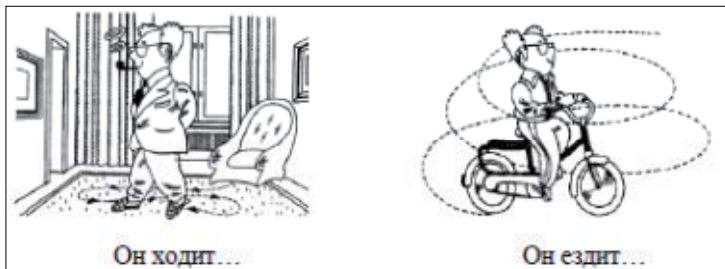
Izvor: Izvor: Vannikov, Jurij; Ščukin, Anatolij; Muštakova, Alla. 1988. *Kartinno-situativnyj slovar' russkogo jazyka* (dlja innostrancev) (str. 312). Russkij jazyk. Moskva.

Kada je riječ o razlikovanju navedenih ruskih parova glagola, ruski govornici pravilno upotrebljavaju padežne oblike s danim glagolima, odnosno razlikuju značenja priloga *gdje* i *kamo* za razliku od hrvatskih govornika (u nas se često može čuti: *Gdje si stavio...?*), ali ponekad se kolebaju pri odabiru samog glagola. Radi se o prostornim značenjima u smislu smještanja objekta (predmeta) u prostor, a samim se glagolom izriče proteže li se objekt (predmet) vertikalno ili horizontalno u prostoru: u ruskome, na primjer, vaza ili čaša “stoji” (*стоит*), a dokumenti ili ključevi “leže” (*лежат*). Također se razlikuju nijanse značenja glagola *поставить* (staviti) i *положить* (položiti, metnuti da leži): *Kamo si stavio...?* i *Kamo si položio...?*, pri čemu, uz osnovno značenje glagola, smještanje objekta (predmeta) u prostoru ovisi i o kontekstu. Neki se ruski govornici, na primjer, dvoume je li u situaciji kada se ptica nalazi na stolu ispravno reći da na stolu “stoji” ili “sjedi”. U drugom kontekstu, ako se ptica nalazi na grani, dvojba ne postoji – upotrebljava se glagol “sjediti”. U vezi s dvojbom oko upotrebe danih glagola postavljaju se brojna pitanja i vode žive rasprave na internetskim forumima. Kada nisu sigurni koji glagol upotrijebiti, ruski govornici u svome jeziku pribjegavaju logičkim objašnjenjima, pretpostavljajući da će ih razumjeti i inojezični govornici (*Как объяснить иностранцу выбор глаголов лежить–сидеть–стоять*).

U nastavi se u poučavanju prostornih značenja tih glagola koriste brojne ilustracije iz udžbeničke literature i dodatni vizualni materijali u elektroničkom obliku. Metoda demonstracije pokazuje se jednom od nezaobilaznih metoda koja je studentima korisna i vrlo poticajna.

5. KRETANJE U PROSTORU

U kontekstu dinamičnih prostornih značenja prijedloga *u* i *na* u ovom se poglavlju razmatraju “glagoli kretanja” (*глаголы движения*). Ti glagoli imaju i neprijelazno i prijelazno značenje i u ruskim gramatikama i udžbenicima pridaje im se posebna pozornost. Oni čine posebnu skupinu glagola zbog svog složenog značenja i upotrebe, i na nastavi se obrađuju postupno. Na početnoj razini ruskog jezika studenti usvajaju osnovne neprijelazne glagole kretanja. Studentima ti glagoli predstavljaju dodatni izazov u izražavanju prostornih značenja pa ćemo ih navesti. Glagol “ići” u ruskom jeziku se iskazuje dvama parovima osnovnih glagola kretanja *идти* / *ходить* i *ехать* / *ездить*, od kojih prvi glagol u paru označava “određeno kretanje”, kretanje u jednom smjeru, a drugi – “neodređeno kretanje”: učestalo kretanje, dvosmjerno kretanje (“amo-tamo”, “tamo i natrag”) ili kretanje u raznim smjerovima (hodati, voziti se) (Slika 7).

Slika 7. Primjer kojim se ilustriraju glagoli *ходить* (hodati) i *ездить* (voziti se) u značenju “neodređenog kretanja”

Izvor: Ovsienko, Jurij. 2007. *Russkij jazyk dlja načinajuščih*. Kniga 1 (str. 126). Russkij jazyk. Kursy. Moskva.

Potrebno je pritom uzeti u obzir krećemo li se u prostoru pješice (par *идти* / *ходить*) ili idemo kamo nekim prijevoznom sredstvom (par *ехать* / *ездить*), na primjer: *Idem na Sveučilište (pješice)*. i *Idem na Sveučilište (autom)*. (Slika 8).

Slika 8. Primjer kojim se ilustriraju glagoli *идти* (ići) i *ехать* (voziti se) u značenju “određenog kretanja”

Izvor: Ovsienko, Jurij. 2007. *Russkij jazyk dlja načinajuščih*. Kniga 1 (str. 106). Russkij jazyk. Kursy. Moskva.

U studentskoj je komunikaciji u kontekstu glagola kretanja primjetna česta upotreba upitnog priloga *gdje* (*Gdje ideš?*) umjesto *kamo* (*Kamo ideš?*). Neobraćanje pozornosti na prostorna značenja zamjetno je u dijela studenata i u situacijama kada se u ruskome akuzativno značenje izražava lokativnim nastavcima, na primjer u odgovorima: *Gde studenty? Oni pošli v laboratorii.*, ili *Gde prepodavatel'? On pošël v biblioteke*. Premda se radi o rijetkim slučajevima, zamjetno je, na primjer u pisanim radovima, svojevrsno “preslikavanje” prostornih odnosa koji ne odgovaraju gramatičkoj strukturi ruske rečenice.

U poučavanju glagola kretanja u nastavi ruskoga na početnoj se razini uvodi glagol “ići” u značenjima određenog i neodređenog kretanja, a zatim se glagoli obrađuju u vidskim parovima, članovi kojih se, kao i u hrvatskome, tvore prefiksacijom. Postupna obrada glagola kretanja i usporedba s odgovarajućim glagolima u hrvatskome pomaže

studentima u daljnjem usvajanju gramatičkih struktura (glagolske rekcije) i razvijanju komunikacijske i gramatičke kompetencije.

6. ZAKLJUČAK

U radu smo, razmatrajući upotrebu dinamičnih i statičnih prostornih značenja prijedloga *u* i *na* u vezi s ruskim statičnim i dinamičnim glagolima i osnovnim "glagolima kretanja", skrenuli pozornost na poteškoće na koje nailaze studenti na kolegiju *Ruskog jezika za akademske potrebe*, odnosno *Ruskog jezika* na početnoj i osnovnoj razini. U radu sa studentima uočava se da velik broj studenata ne obraća pozornost na prostorne odnose i značenja u jeziku. Opažanja se temelje na iskustvu u višegodišnjem radu u nastavi – u usmenim vježbama i studentskim pisanim radovima.

Stječe se dojam da se razlika između priloga kojima se izražava "mirovanje na mjestu" i priloga kojima se izražava "kretanje u prostoru" u hrvatskom razgovornom, ali i pisanom, jeziku ne promišlja. Mogući su razlozi nedovoljno obraćanje pozornosti na te razlike pri usvajanju jezika u osnovnoj i srednjoj školi, učestala upotreba upitnog priloga *gdje* umjesto *kamo* u igranim i crtanim filmovima, televizijskim emisijama i općenito u medijima. Sami govornici ruskog jezika jasno razlikuju "kretanje" od "mirovanja na mjestu". Oba jezika, i ruski i hrvatski, pripadaju skupini flektivnih, sintetičkih jezika. Pitanje je, stoga, koji su razlozi da u hrvatskih govornika mentalna slika prostornih odnosa i značenja (mirovanje u prostoru vs. kretanje u prostoru) ne odgovara gramatičkoj strukturi jezika; ako gramatičke strukture odražavaju konceptualizaciju prostora, odnosno ako postoji veza između konceptualizacije iskustva i gramatike, koji su razlozi njihova nepodudaranja u kontekstu orijentiranja u prostoru.

Ovim radom potvrđuje se, s jedne strane, važnost kontrastivne analize pri obradi navedenih gramatičkih cjelina i važnost primjene kognitivnolingvističkog pristupa u početnom poučavanju ruskoga kao drugog stranog jezika. Rad može poslužiti u daljnjem istraživanju dane teme. U budućim istraživanjima mogla bi se provesti anketa među studentima koji na početnoj razini ruskoga usvajaju osnovne jezične kompetencije kako bi se dobila izravna povratna informacija o razlozima neobraćanja pozornosti na prostorne odnose i značenja u jeziku.

S druge strane, pođe li se od pretpostavke da učenjem stranog jezika studenti uče i o svom jeziku, razlikovanje u ruskome prilogu mjesta i cilja, odnosno upotrebe prijedloga *u* i *na* s odgovarajućim padažima, može biti poticajem studentima za samoisppravak u materinskom jeziku, što se u radu nastojalo pokazati.

Literatura

- Hrvatska gramatika*. 2005. Ur. Merkle, Dunja. Zavod za hrvatski jezik Hrvatskoga filološkog instituta. Školska knjiga. Zagreb.
- Kak objasniti inostrancu izbor glagolov ležiti–sedit–stoiti (Russkij jazyk)*. <http://rus.stackexchange.com/questions/447289/> (pristupljeno 18. prosinca 2024.).
- Mozelova, Irina. 2016. *Russkij suvenir 1*. Russkij jazyk. Kursy. Moskva.
- Ovsienko, Jurij. 2007. *Russkij jazyk dlja načinajuščih*. Kniga 1. Russkij jazyk. Kursy. Moskva.
- Pehlivanova, Kira; Lebedeva, Marina. 1989. *Grammatika russkogo jazyka v illjustracijah*. Russkij jazyk. Moskva.
- Poljanec, Radoslav. 2013. *Ruska gramatika*. Školska knjiga. Zagreb.
- Pranjeković, Ivo. 2009. *Prostorna značenja u hrvatskome jeziku*. <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1830> (pristupljeno 19. prosinca 2024.).
- Vannikov, Jurij; Ščukin, Anatolij; Muštakova, Alla. 1988. *Kartinno-situativnyj slovar' russkogo jazyka (dlja innostrancev)*. Russkij jazyk. Moskva.

DYNAMIC AND STATIC SPATIAL MEANINGS OF PREPOSITIONS *u* AND *na* IN TEACHING RUSSIAN FOR ACADEMIC PURPOSES. EXAMPLES FROM TEACHING PRACTICE

In this paper we consider dynamic and static spatial meanings of prepositions *u* and *na* (meaning *in, on, at, to*) in teaching Russian as a Foreign Language for Academic Purposes, i.e. in teaching Russian at the A1 level. In Croatian, which, like Russian, belongs to the category of inflectional, synthetic languages, there are similarities in expressing dynamic and static spatial meanings. This facilitates students' acquisition of Russian at an elementary level: to express the movement goal – in response to the adverb question *Kyda?* (Where to?) nouns in the accusative case are used, and to express static spatial meanings – in response to the adverb question *Γde?* (Where?) – nouns in the locative case are used. It is noted that a large number of students learning Russian for Academic Purposes, i.e. Russian at the A1 level do not pay attention to the difference between adverbs of place (Where?) and adverbs that indicate destination (Where to?). One can often hear *Gdje ideš?* or *Dođi ovdje!* Native speakers of the Russian language distinguish clearly between “movement towards a destination” and “stationary position”. The acquisition of spatial adverbs, i.e. adverbs of place and adverbs that indicate destination with appropriate cases in the Russian language can, in this respect, serve as an incentive for Croatian students to self-correct in their native language.

Keywords: dynamic and static spatial meanings of prepositions *u* and *na* in Russian, Croatian language, Subject's movement and position in space, adverbs of place and adverbs that indicate destination, Russian as a Foreign Language in student teaching